

ABONNEMENT:
Pour un an 350 Piastres
Edition spécial. 500 ltrs.

ADRESSE:
«İctihad» Constantinople
Téléph. St 865
XXIV ème ANNÉE
1 Mai 1929 No. 272

İCTİHAD

TÜRKÇE VE FRANSIZCA
İLMÎ, EDEBÎ, İKTİSADÎ, SANAÎ,
SIHHÎ MECMU'A

Aboneman: Seneliği [24
nüsha] Türkiye için 2bu-
çuk, haric için 3 buçuk,
Âlâ kâğıdı 5 liradır.

İdarehanesi:
Cıgaloğlunda İctihad Evi
Tarihi te'sisi:
1904 — Genève
Yirmi dördüncü sene
No. 272 — 1 Mayıs 1929

YENİ BİR KHAYYAM TERCÜMESİ

Aziz arkadaşımız Feyzullah Sacid Bey Khayyamın ruba'ilerinden büyük bir kısmın manzum tercümelerini hazırlamış ve bunların bir kaçını «İctihad» da neşr etmişti. Bütün tercümelerini toplu bir halde, Cihan kitaphanesi basmaktadır. Bu munasebetle Khayyam ve Khayyamın bu yeni tercüme-leri hakkında fikir u nazarımızı pek kısa ol-arak arz etmek isteriz.

Khayyam niçin cihanşumul bir şöhrat ve ragbete mazhurdur? Khayyam kendi za-manında, bin sene sonranın zihniyyetini yaşamıştır. O çok def'a dört satırda bütün bir mezhebi felsefimin ahkâmını teksif etmiştir. Bunun içindir ki (Recherches sur les Ruba'iyyat de Ömer Khayyam) yani «Ömer Khayyamın ruba'ileri hakkında tetkikat» in- vanile Khayyamiler için pek mühim bir ki- tab yazmış olan Dr. Christensen Ruba'iy- yatı Khayyam hakkında ki fikrini şu sa- tırlarda icmal etmiştir ki aynen kayd edi- yoruz:

*Les Ruba'iyyat sont une encyclopédie poé-
tique de la vie intellectuelle des Persans, et, à cet
point de vue elles sont incontestablement une des
oeuvres les plus remarquables qu'a produit la
littérature persane»*

İşte tercümesi: Ruba'iyyat iranilerin ha-
yatı fikrilerinin şa'irane bir encyclopediyası-
dır ve bu nokta'ı nazardan, hiç şubhe yok,
iran edebiyatının vücude getirdiği en şa-
yani dikkat eserlerdendir.

Meşhur Renan ise, Khayyam hakkında
şu satırları yazar:

*Khayyam est peut être l'homme le plus cu-
rieux à étudier pour comprendre ce qu'a pu de
venir le libre génie de la Perse sous l'etrenite du
dogmatisme musulman:*

Tercümesi: Musulman doğmatisme sinin
cenderesi arasında iranın hur dihasının ne hal
kesb edebilmiş olduğunu anlamak için
Ömer Khayyam, mütala'ası belki en ziyade
cazip olan adamdır.

Khayyamdan evvel, İranda hiç bir şa'ir
onun tarzında terennüm etmiş değildir. Onun,
kitabına: *Minnet khudayra azze ve celle ki ta'-
etes mucibi kurbedest...* diye başlayan Şeyh Sa'-
di ile hiç bir benzerliği yoktur. O kitabına:

Amed seheri nida zi meyhan-e ma

Key rındi harabti'i divane'i ma

Ber hiz ki pür kunim peymane zi mey

Zan piş ki pür kunend peymane'i ma.

rubaisile başlar. Onun dokuz yuz sene
evvel söylediklerini ancak Ebul alâ el Mu'-
arri söylemiş tir. Khayyam, hayatın mahiy-
yetini ve bunun en eyi nasıl sarf olunduğu-
nu pek eyi anlamıştır: onun korkusu, ö-
lünden değil fena yaşamadandır:

Kâ'inatı ve hayatı görüş nokta'ı naza-
rından Khayyam ile mütekeddim ve müte-
'ehhir şa'irler, mütefekkiiler arasında müşte-
rek ve müteşabi'î hutut ve şema'il pek çok-
dur: alman Göthenin «Faust»ında Ameri-
kalı Longfellow un *Keramos* unda, ingiliz
Byron un *Child Harold* unda yine ingiliz
Shakespeare in *Hamlet* inde ve sonnet le-
rinde, Hazreti İsa dan 95 sene evvel doğan
ve 41 Yaşında hayatına hateme çeken Luc-
ree in *De Rerum Natura* sında v.s.de, Khay-

yamın fikr ve nazarları ca beca iltima' eder durur. Garp sa'irlerinden bir kaçının Khayyamın ruba'ilerini andıran şu misra'larını tehattur ediyorum:

Vivez, si m'en croyez, n'attendez à demain,
Cueillez dès aujourd'hui la rose de la vie
[Ronsard]

Tercumesi: yaşayınız, bana inanırsanız yarını beklemeyiniz, daha bu günden hayatın gülünü deriniz.

Wer nicht liebt Weib, Wein und Gesang
Der bleibt ein Narr sein Lebens lang.
[Luther]

T. kadını, şerabı, şî'ri sevmeyen kimse müddeti hayatınca bir abdal kalır.

Consôle toi — la mort donne la vie — éclore
A l'ombre d'un croix l'églatin est plus rose
Et le gazon plus vert.

Cette petite fleur, qui toute réjouie
Fait baisser au soleil sa bouche épanouie
Est fille de la mort.
En plongeant sous le sol peut être sa racine
Dans quelque cendre cher a pris l'odeur divine
Qui vous charme si fort.

[T. Gautier]

T. Mütesselli ol — ölüm hayat verir — bir salibin gölgesinde açılan yabanî gül daha kırmızı ve oradaki çimen daha yeşildir; pür neşe açılan ağzını güneşin busesine arz eden bu küçük çiçek ölümün kızıdır. Muhtemel ki kökünü toprağın altına daldırarak orada bir aziz eczayı bedenini seni bu kâlar şiddetle teşhir ve mest eden ilahâ rayihesini almıştır.

Sur l'avenir l'insensé qui se fie,
De nos ans passagers le nombre est incertain;
Hatons - nous aujourd'hui de jouir de la vie:
Qui sait si nous serons demain.

[Racine]

T: İstikbale i'timad eden abdaldır. Geçici senelerimizin 'adedi meşkûkdur. Hayat lan mütena'im olmaya bugün müsare'et edelim Yarın sağ kalacağımızı kim bilir?

Bu misalleri uzatmak lazımı yok; onlar Ruba'îyyat tercümelerimizin ikinci basılışının dibacesinde bulunur. Hulâsa Khayyam bu asrın ruhunu yaşamıştır ve bu asrın ruhanî ızdırabına deva ilzar etmiştir.

1913 senesi zarfında İngiltere ve Amerikada Khayyamın 120 muhtelif tab'ının çıkmış olması başka türlü izah olunamaz.

Feyzullah Sacid Beyin tercümelerine geçiyorum: Sacid Bey manzum tercümede Morali zadedden sonra en muvaffak olanlardandır. Bazı küçük ihmaller müsameha edilir; meselâ:

An kasr ki ber çerh hemi zed pehlu
Ber dergehi o şehan nihadendi ru
Didim ki ber kunkure eş fâhte'i.
Bineste hemi kuft ki ku ku ku?

rubaisi şöyle tercüme olunmuştur:

Haşmetli seray göklere atmışdı kolu
Olmuş kapısı şahlar için secde yolu
Bakdım yıkılan surda bu gün bir kumru
Feryad ediyor anlatıyor: ku, ku, ku?

Tercümenin şöyle olması daha muvafık olurdu:

Haşmetli seray göklere atmışdı kolu
Olmuşdu yolu şahlar için secde yolu
Gördüm yıkılan surde bu gün bir kumru
Feryad ediyordu muttesil: gu? gu? gu?

Ma'lumdur ki gu nerede? demek olan guca? kelimesinin muhtasarıdır.

Diger taraftan 459 numrulu ruba'i tercümesi gibi tamamen kusursuz, mükemmel tercümeleer pek çokdur:

Bir gün uçurur can kuşunu hasta beden,
Bir kabre koyarlar bizi kerpiçlerden!
Bir gün yine bir başkasının kabri için
Kerpiç oluruz yuğrularak hep sen ben.

*

Yokdan yugurup dehri, şekiller yaradan:
Maksad ne ki her nakşını bozmakda her an?
İbla' edilen güzelse bozmak ne için?
Çirkin yaradılmışsa kimindir noksan?

Sacid Beyin tercümeleeri içinde ruba'i vezninde olarak 63 ruba'i var ki sade ve zarif bir türkçe ile yazılmıştır; bunların çoğu yukarıya aldıklarımız gibi çok güzeldir. Başka bir yerde bunları daha uzun tetkik edeceğiz.

Şimdilik Feyzullah Sacid Beyi ve kitabını basan Cihan kitaphanesini tebrik etmek, ve bu güzel tercüme-yi okuyucularımıza tavsiye borcunu eda etmekle iktifa ediyoruz: Celâd necibdir. Dr. AB. DJ.

Le 23 Nisan 1929